

1. Փոփոխութիւնները կը հրատարակուին :
2. Տարեկան բաժանորդականին է միայն չորս արծաթ միջոց կանխիկ վճարելի, թէ մայրաքաղաքիս և իւր արտարձանաց եւ թէ գաւառաց համար :
3. Վեց և երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կընդունուի :
4. Տեղական և գաւառական թղթ-թատարութեան ծախքը խմբագրութիւնը պիտի վճարէ :
5. Հատը մէկ դրշ. միջոց, և կը գտնուի մասնաւորապէս Պահէ գաւառ Սուճի Պօղոս աղայի խանութը :

Փ Ո Ւ Ն Ձ

6. Ծանուցման տողը 3 դրշ. է մէկ անգամի համար : Աւելի ամսան կըլլայ աւելի անգամներու համար :
7. Խմբագրութեան վերաբերեալ որ և է դիր ուղղելի առ Տնօրէն՝ Տէր Հ. Ս. Ալաճաճեան Կ. Պօլիս Պալատ - բազար Նաֆիէ խան վերի յարկ թիւ 16 :

ADRESSE

H. S. Aladjadjian

Directeur du Journal Armenien
FOUNTCHÉ — 16 Naffé Han. Balouk
Bazar Constantinople.

Թիի 1451

ՇԱՐԱԹ

1880 ՓԵՏՐՎԱՐ 23

Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն

Տիփլիսի Մշակ լրագրոյն մէջ Գ. Ա. ստորագրութեամբ հրատարակեալ յօդուած մը « Լրագրիւնները հաղորդում են որ, կըսէ, Թիւրքաց հայերի բազմութիւնը ընտանիքները վերջին յուսահատութեանը հասած՝ պատրաստ են կրօնափոխ լինել. իսկ մեր սեփական թղթակիցները Պարսկաստանից հաղորդում են մեզ որ հայաստանի բազմութիւնը քնակիչները փախչում են դէպի Պարսկաստան : Մի և նոյն ժամանակ մեզ տեղեկացնում են որ Կովկասեան բազմութիւնը ընտանի մահմետականներ անգաղաք փախչում են Կովկասեան սարերից և գետերովում են Հայաստանում . . . »

Յօդուածը կը վերջանայ սա՛ բառերով. — « Ուշագրութիւն ենք դարձնում այդ սարսափելի երեւոյթի վրայ Կ. Պօլսի Դարգա-կաղլուսի Հոսոսներին, այդ տըր-մար աղագետներին, որոնք ըզբաղվում են ազգային ժողովի ատենաբանութիւններով զուար-ճանում են կրօնական վէճերով և վիճում են, միմեանց միս ու տեղով, ինչ անուն տան միացած ընկերութիւններին : »

Շատ ցաւեցանք կարդալով առաջին տողերը. բայց աւելի շատ ցաւեցանք երբ տեսանք վերջին տողերը : Այո՛, գիտեմք մեք ալ, թէ մեր աղգը ընդհանրապէս թշուառ վիճակի մէջ կգտնուի, և ամեն անկեղծ ազգասէր հայտ պարտքն է անկեղծութեամբ աշխատել ազգին այդ թշուառ վիճակին դարման տանելու համար. այո՛, գիտեմք թէ Պօլսոյ մէջ կեղծ ազգասէրներ կան, որ ի վերին երեսս միայն ազգին աղետից ու թշուառութեան վրայ կխօսին, կուլան ու կողբան, սակայն միայն իրենց շահուն ու փառաց համար կաշխատին. գիտեմք այս ամենը, և ինչպէս մեր պարտքն է յաճախ դիտութիւններ կընեմք և ուղղութեան ու անկեղծութեան յորդոր կկարգամք : Նոյնն ընել պարտին Մշակ և իւր աշխատակիցքը

առանց հայհոյելու, առանց նախատելու և առանց բնաւ չափաւանջելու : Վերոյիշեալ վերջին տողերը դժբաղդաբար հայհոյանաց՝ նախատանաց ու չափաւանջութեանց չեղձակոյտ մը են : Այս առաջին անգամ է, որ Մշակի մէջ Հոսոս անունեալ կտեսնուի Պօլսոյ Հայն, և այս բառական է՝ այս անգամ ալ Դարգա-կաղլուսի մակդիրն աւելցած է : Պօլսոյ Հայն Աստ Անգբառերը գիտէ, և հայ լեզուի մշակութեան ու զարգացման համար Մշակի խմբագրէն և իւր աշխատակիցներէն շատ աւելի աշխատած է և կաշխատի : Պօլսոյ և Տիփլիսի Հայ լրագրութեանց լեզուի ոճն արգարատի-րութեամբ քննողն կխոստովանի այս ճամբարութիւնը : Պօլսոյ Հայն ընդհանրապէս Դարգա-կաղլուսի անուններն ազգասիրական գործ է, լրագրի վայել ասացումը է : Եթէ այնպէս իսկ ըլլայ, ո՛ւր ուսած է Մշակ վերօք զվէրս բըժըկել :

Կատաճարակեմք Մշակի մեծագոյն խմբագրապետին, որ զգուշանայ ինքն և զգուշացնէ իւրայինքն հայհոյելէ, նախատելէ : Պարտ է յայտնել ազգին ցաւերն, նշանակել կեղծ ու դիմակաւոր ազգասէրներն ու նոցա կեղծիքն, և ժողովուրդը զգուշացունել յայդպիսեաց : Բայց հայհոյել, նախատել, այլեւայլ մակդիրներ տալով բերաւոր Հայեր վշտացունել բողբոջին անպատշաճ և անվայել է. և լաւ է լըռել ջան թէ այդպէս խօսիլ ու գրել :

Քանի մ' օրէ հետէ դարձեալ զրոյց ելաւ, թէ Պատրիարքարանի կնքով տրուած կառուածական առուծախի եւ այլ վկայագիրք չեն ընդունուիր թաղապետութեանց կողմանէ : Ըստուգեցինք, թէ արդարեւ թաղապետութեանց ունանք չեն ընդունել, և ասոր վրայ Պատրիարքարանէն Բ. Դրան լուր տըրուելով, պատասխան առնուել է թէ՛ թաղապետութեանց ունանք մերժման պատճառն է Բ. Դրան

վերջին որոշման դիրն տակաւին իրենց ձեռքը չհասնիլը. և թէ՛ որոշումն անփոփոխ է, այսինքն՝ Պատրիարքարանաց ու խախտմանի կնքով վկայագիրք պիտի ընդունուին թաղապետութեանց կողմանէ :

— Մեր նախորդ թերթով խոստացանք՝ փոքր իշատէ ծանօթութիւն հրատարակել այսօր ի Լոնտոն մինչեւ իսկ Միթլիններ գումարելու յաջողող, և ինքզինքն իրեւ համբերատար, մեծագործ ու հայկական եկեղեցւոյ բարեկարգիչ հռչակող Մկրտիչ անուն եպիսկոպոսին վրայ : Բաւական է, եթէ յիշեմք թէ սա երբեմն Սոյ կաթողիկոսական տեղապահ անունեալ ըլլալով, երբ հաշիւ ուղուեցաւ իրմէ, և կրկին կրկին ազգարարութեանց վրայ հաշուետուութենէ փախուստ տալը տեսնուեցաւ, հարկ եղաւ Բ. Դրան միջոցաւ Պօլիս կոչել զինքը. յայնժամ դնաց բողբոջական կրօնքն ընդունեց, և այնուհետեւ կարելի չեղաւ՝ ազգային հաշիւներն առնուլ իրմէ :

Մկրտիչ այս կրօնափոխութենէն յետոյ մնաց իւր նախորդ եպիսկոպոսական կերպարանաց մէջ. Պատրիարքարանը Բ. Դրան գիտեց և ազգարարեցաւ իրեն որ կերպարանքն ալ փոխէ. բայց նա չփոխեց և գլխարկին վրայ խաչանիչ մը աւելցուց. Պատրիարքարանը ասոր դէմ առաւրկեց, և Մկրտիչ գլխարկի վրայ յի խաչանիչը գլխարկին ճակատը փոխադրեց. վերջապէս ձանձրացաւ մեր Պատրիարքարանը : Կարծեմք, թէ Մկրտիչ այնուհետեւ ամուսնացաւ : Աւստիկ, այսպէս հաշուետուութենէ խոյս տուող մէկն է Մկրտիչ : Տարակոյս չունիմք, թէ Անդղիոյ մեծարելի կղերն վերահասու ըլլալով նորա անցեալ կենաց և կրօնափոխութեան բուն պատճառին, ըստ այնմ կմեծարէ զինքը և ըստ այնմ կհաւատայ իւր ըսածներուն :

Իսկ մեր Պատրիարքարանի կը մնայ խրատ առնուլ այս դէպքէն ալ : Անխախտ պաշտօն չհաւատալ ամենուն, առանց փոր-

ձելու. և արդէն փորձելոց հետ ալ զգուշութեամբ վարուիլ : Այս առթիւ կրնամք արդէն փորձեալներ նշանակել. բայց զանց կընեմք յուսալով թէ դարձեալ մեծ պաշտօններ չեն յանձնուիր անոնց . . . :

— Մեր և շատերը անհամբեր կսպասեմք Իւսկիւտարի Աղգա-նուէր Հայուհեաց ընկերութեան ընթացից ու հաշուոց վրայ ծանօթութիւն տեսնելու : Անհաճոյ և դայթակղական զրոյցներ՝ որ սկսած են ընդհանրապէս հասարակութեան մէջ, կստիպեն ըզմեզ՝ այս անգամ դարձեալ սոյն ազգարարութիւնն ընել, միայն ընկերութեան օգտին ու պատուոյն համար, եթէ կուզէ շարունակել և հասարակաց վատահո-թենէն ու համակրութենէն չզրկուիլ :

— Նոյնպէս կկնդրեմք 1874 ի սովորոց յանձնաժողովէն, որ բարեհաճի հրատարակել թէ սովորոց ինչպատ հանգանակեալ գումարէն 177 լիւրան ազգային ո՛ր ստիպողական գործին համար տրուեցաւ : Քանիցս այս խնդիրն ըրինք, բայց մինչեւ ցարգ պատասխան մը չտեսնուեցաւ :

— Հռչակաւոր Պ. Այվազովսքիի կողմանէ Կիւիկեան ընկերութեան ի նպատակ նուիրեալ պատկերը մայրաքաղաքս հասած է այս օրէս, և կգտնուի Պէյօղլու Ապտուլլահ եղբարց գործատունը : Այս պատկերը 1 յ2 քառակուսի մետր մեծութիւն ունի, և կներկայացունէ ալեկոծեալ ծով մը, արեւը՝ հորիզնի մօտեցած գլխով, և ծովուն մէկ կողմը ապառաժաւու լեռներ, որոց ստորոտը ծովափը նաւումը կէսը կերելի՝ ծոցի մը մէջ ապաստանեալ : Պ. Այվազովսքիի անդուգական վրձնէն ելած այս գործը իւր ամբողջութեամբը նշանաւոր է արդէն, բայց առու-ւել՝ գծագրեալ ալիքն տեսնողին սքանչանաց առարկայ կհամարուի :

Մօտերս, ըստ բազմանոց հեղինակին, վիճակահանութեան պիտի գրուի, կէս իրայի սոմսակներով, 500 լիւրայի վրայ :

Ի Ռուսաստան 300 լիտր տրուեր է . մայրաքաղաքի մէջ աղնուա- կան օտարազգի տիկին մը 400 լիտր վճարել ուզեր է , բայց չէ տրուեր :

— Մեծարդոյ Այվազովսքի եղ- բայր դեր . Տ. Գաբրիէլ Ս. Արք- եպիսկոպոս ալ որ Տփլիսի ա- ումնորդ է , քաջալերական նա- մակ մը գրեր է առ Աղդանուէր- Հայուհեաց ընկերութիւն իսկիւ- տարի , և բարեհաճեր է խոս- տանալ տեղւոյն իդական սեռէն ալ օգնական ճիւղ մը կազմել տալ :

— Աղդային Հիւանդանոցի Ի նպաստ պարահանդէսն առջի ե- րեկոյ տրուեցաւ . ամենայն շքե- դութեամբ : Շատ բազմութիւն կար , և մինչեւ վերջը կանոնա- ւորութեամբ անցաւ : Արդիւնքը դեռ չկրցանք իմանալ :

— Ս. Պատրիարք Հայրը դժ- բաղդաբար մինչեւ երէկ չկրցաւ Պատրիարքարան իջնել անձնական տկարութեան պատճառաւ . սա- կայն կ'յուստմք թէ քանի մ' օ- րէն բոլորովին առողջանալով իւր պաշտօնին գլուխը կ'դնուի :

Մեծաւ զարմանօք տեսնուած է Տէհամմէր անուն պատմագը- ըին գրած օսմանեան պատմու- թեան մէջ , թէ 1759 ին պա- պական աղգայինք իւր թէ նոյն ժամանակի Պատրիարքէն հալա- ծանք կրելով աղերասգիր մը մատուցեր են Պօլսոյ լէհական դեսպան կոմս Բօլօքքիի , և այս աղերսագրոյն մէջ միանգամայն ըսեր են թէ , Հայոց Պատրիար- քը զիրենք կատկալէ — Ս. Գրոց շատ մը տեղերը բռնաբարել . — Դաւանիլ թէ Աստուած օրը ինն անգամ կ'անուի . — Յուլէր զոհել հեթանոսական արարողութեամբ :

Յիշեալ պատմագիրը կ'յաւե- լու , թէ Հայոց զոհերը (մատաղ) Միհր չաստուածոյն համար ե- ղած զոհերուն կնամի , և թէ Հայոց Հայրապետներէն մէկը , Ներսէս , իւր հայրապետական գրեթեմ պարապ տեղը աշխատե- ցաւ այս սովորութիւնն արգիլե- լու համար :

Միեւնոյն պատմագիրը գրած է , թէ վեց կճեայ թակոյկներ- րուն մէկը որոց մէջի ջուրը Գը- ըխտոս Ի գինի դարձուց կանա Դալիլեացոյ քաղաքի հաշմեղին մէջ , Կիպրոս կ'գտնուէր Ս. Կոյս ըստած եկեղեցին , և Կիպրոս տաճկաց ձեռքն անցած ժամա- նակը 1371 ին կողոյն տիրող Մուսթաֆա փաշայի ձեռքը ան- ցաւ . ասոր փոխարէն յանձնա- ռու եղան թակոյկը մինչեւ բե- ըանը ոսկիով լեցունելու , որպէս- ղի ոսկին առնու և թակոյկն Ի-

րենց ետ դարձունէ , բայց չըն- գունելով հետը Պօլիս տարաւ : Մուսթաֆա փաշան մեռնելէն ետքը , Աստրիոյ կայսր Բոտօֆ Բ. ի դեսպանը Յէնցեալօֆ իւր ստակովը ծախու առաւ թակոյ- կը և վիճենա զրկեց :

Ախպրաթէն գրուած է Փետրվար 4 թուով :

« Տեղւոյս աղգայինք չեն գի- տեր իրենց մայրենի լեզուն . լիկ վանական ու եկեղեցական հա- ստ թիւ Հայ աղջուկիւն մը պահ- ուած է օտար լեզուաւ . աղջիկ- ներ կան մայրենի լեզուէ բոլոր- բովին զուրկ . օտարազգեաց հետ խնամութիւն ընելն դրեթէ սո- վորական եղած է անգլոյս աղ- զայնոց համար : Շատ աշխա- տութիւն պէտք է՝ ասոնց մէջ հայութեան ոգի դարթուցանե- լու , հայ լեզուն մշակելու և հայ կրթութիւն ու դաստիարակու- թիւն առու համար : Պօլսոյ կեդ- րոնական վարչութիւնն ալ պար- տի յատկապէս խնամ տանիլ , և անդադար յորդորանաց դրեր ուղղել : Արդէն սրտի մտօք կաշ- խատի Գեր . Տ. Զաքարիա Ծ. վար- դապետ . պէտք է՝ օժանդակել իրեն և քաջալերել :

« Կեդրոնական վարչութիւնը պարտի օժանդակել նաեւ , որ Տ. Զաքարիա վարդապետ յաջո- ղի՝ աղգային բոլոր կալուածները յօդու աղղին դործածել , մաս- նաւորաց շահագիտութեան ձեռ- քէն կորզելով : Մինչև ցարդ շատ բան կորսուած է Կիպրոսի աղ- զային կալուածական հարստու- թեան , և շատ հասոյթ շատ ար- գիւնք ի զուր վատնուած են :

« Լէֆթօսիոյի բնակիչք ըսելով որ կողոյս մայրաքաղաքը Լեմն- սօն պիտի ըլլայ , բողոքեցին ի Լոնտրա և ապահովութեան պա- տասխան առին : Լէֆթօսիա կըդ- զւոյն կեդրոնական տեղն համար- ունէն զատ , օգի կողմանէ ալ ուրիշ տեղերու հետ բաղդատ- մամբ առաւելութիւն ունի . անդ- ղիական կառավարութիւնը մեծ ծախքեր կ'ընէ այս քաղաքին փո- ղեցներն ուղղելու յարգարելու համար : Այսու ամենայնիւ , ի Լեմնսօն ալ շինութիւններ ընե- լու ձեռնարկած են անգլիացիք . պաշտ մը շինել սկսած են , ո- րոյ համար 2-3 հազար լիտր ծախք կ'հաշուի . քաղաքէն դուրս գէպ ի Թուղայի ճանապարհին վրայ է . Պ. Զարիֆիէն ծախու առած են տեղը . զօրանոցի մը շինութեան համար ալ 25 հա- զար լիտրի պայմանագրութիւն մը ըրած են . քաղաքը ջուր բե- ըել տալու և հասարակաց պար- տէջ մը շինելու համար ալ աշ-

խատութիւն ու ծախք բնաւ չեն խնայեր :

« Ի Լեմնսօն կ'ենակի Արի- արեան աղիւ Պ. Շաւարշ հան- դերձ ընտանեօք , որ անգլիա- կան Գլուպին տնօրէն է : Ասիկց զատ կ'գտնուին և-Յ աղգայինք , բայց չկրցայ իմանալ սոցա ի՞նչ գործով զբաղին :

ԼՍԱՐԱՆ

ՍԱՀ. ՍԱՆՈՅ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ Ի ՍԱՄՍԹԻՍ.

1880 Փետրվար 24 Կիւրակէ ցերեկ Ի ժամ 7 ու կէս Ի Ն. Վարդահան Վարժարան

ՄԱՍՆ Ա.

Նուագը (Միւսիւ Թիէն.)

Մինֆօնի Գուլիէմ ԹէԼ

Պանթաղի ՏէԼ Օրէրա Նօրմա Բանտիսութիւն Գեր. Մաղաքիա Մ. Վ. Օրմանեանի

Նիւթ « Հայ երիտասարդութիւն »

Դաղար

ՄԱՍՆ Բ.

Նուագը (Նոյն)

Վալդ Մթրաուզ

Շարունակութիւն Գանտիսութեան

Նուագը և երգ

Արանդ Քատրիլ Պանէլի

Վերջ

Մուտք , արանց համար՝ 2 դա- հեկան արծաթ : — Իշական սեռը մուտք վճարել ազատ է :

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼՔ

Օտմանեան Պանքան սկսեր է վճարել Օտմանեան գետապանաց ամառականներն և կատարել ուրիշ յանձնառութիւններն՝ Բ. Դրան հետ ունեցած հաշուական ան- համաձայնութիւնը կարգադրու- ուած ըլլալով :

— Սէլանիկի կողմը աւաղա- կաց ձեռքը գտնուող անգղիացի Պ. Սինիկ ձեռքադալութեան պա- րագաներն հեղհեղեղ երեւան կ'երևն : Պ. Սինիկ ստիպուեր է անձնատուր ըլլալ , տեսնելով որ՝ աւաղակը տունը կրակի տալու համար տանը շուրջը փայտ խճա- նելով բողբոջելու վրայ են : Պ. Սինիկ բոլոր ծանրազին սպաս- ներն ու պատրաստ դրամն տալ ու ազատիլ ուզեր է , բայց ա- լաղակը չեն ընդուներ :

— Մայրաքաղաքի մէջ քանի մը սնտուկ օտմանեան կեղծ լի- րա դրամներ է , օտար երկրէ բերուած :

— Կրուի , թէ Աստրիոյ կա- ռավարութիւնը պատուանշան տը- ւեր է աղանիացոյ միութեան նախագահ Ալի փաշայի , սրով եթէ ստոյգ է՝ քաջալերած կըլ- լայ յիշեալ միութիւնը :

— Անգլիական երեք պատե- րագլիկ նաւեր՝ սրոց մէկը զբա-

հաւոր է , Սէլանիկ եկեր են : Զրահաւորն քանի մ' օրէն Պիրէ- սն պիտի երթայ եղեր :

— Ըստ Լէվընդի՝ Բ. Դուռը Աստրիոյ կառավարութեան կը պահանջէ՝ աւստրիական դօրաց հետ կառույ աւելախն մէջէն ա- լաւորիացոյ ձեռքն անցած չորս անձինքն , բայց աւստրիացիք զա- նոնք ղինուարական տաւանի առ- ջնւ պիտի դատեն :

— Մայրաքաղաք դարձող Մահմուտ ձէլալէտուն փաշա՝ Օ- դաստ . Սուլթանին ներկայացու- ի շնորհակալութիւն :

— Առաջին ատոմանի Շէֆ- գաթի պատուանշան արուեցաւ տիկին Զարիֆիի :

— Իտալիէի-Մախուսէի Տը- րապիլուն երթեւեկող չողենաւն անցեալ չորեքշաբթի Սինապի նաւ- լահանդիստը գտնուած տուն , ամբարէն վառօթ պայթելով վը- բայի տախտակամածը ոյրեր և չողենաւն ալ բռնկեր է . սա- կայն շուտով մարեր են . այսու ամենայնիւ 17 հոգի զոհ դացեր , և շատ մը մարդիկ ալ վիրաւոր- ուեր են . չողենաւն կրցեր է՝ դէպ ի Պօլիս ճանբան շարունա- կել :

— Եղիպտոսի ներկայ տար-ւոյ ելեւմտացուցին մէջ 315,000 եղիպտական լիտր նշանակուած է Խաիվին և նորա աղգատոհ- մին անգամայն տարեկան թոյա- կաց համար : Այս գումարին 400 հազարը Խաիվ Թէվֆիկ փա- շայի յատկացեալ է :

— Սէլանիկի հրամանատար անուանեցաւ Աօրֆ փաշա՝ փո- խանակ Սաֆիէթ փաշայի :

— Դանուբի սառերն հալիլ սկսեր են :

— Օդաստ . Սուլթանը կրթա- կան նախարար Միւնիֆ փաշայի վէզիրութեան հրովարտակն իւր ձեռօք տուեր է , ի նշան իւր բարձր դոհւանակութեան :

— Յիլիպէի մէջ դաղթակա- նաց ինքապաւ բացուած հանգա- նակութեան արդիւնքը՝ 2530 լի- րա եղեր է մինչև ցարդ :

— Շիլի վիրաւորեալ զնդա- պետ Պ. Գամարօֆ մեռաւ , և հինգ շաբթի երեկոյեան դէմ յու- զարկաւորութեան հանդէսը կա- տարուելով մարմինը բողբոջա- նաց գերեզմանատունը փոխա- գրեցաւ բողբոջական ըլլալուն հա- մար : Յուզարկաւորութեան հան- գիւնն ներկայ գտնուեցան դեռ- պանք , Բ. Դրան նախարարաց կողմանէ պաշտօնատարը , զօրաց ու ոստիկանաց և ղինուարական նուագածուաց խումբեր , և ուս- սական նաւուց նաւաստիք : Մեր Ս. Պատրիարք Հօր կողմանէ ալ ներկայ էին վարդապետ մը և

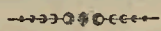

քանի մը քաջանայր : Անդրիական գեղացիներ բացառապէս անցնալ չարթու ձիէն ինկած և աչաց տկարութիւնն ունենալուն պատճառաւ : Պ. Գամարօֆ 29 տարեկան , և ազնուական ընտանիքէ քաջակորով երիտասարդ մ'էր : Շիպկայի պատերազմաց մէջ գանուելով , երեւելի հանգիստներ և վէրքեր ալ առեր է : Կըսուի , թէ մարմինը զմեռուած է և Բեդրասպուրի պիտի դրկուի : Լուր ելաւ , թէ ռուսական դեռ պահապանող 35 հազար իրա փոխարինութիւն պահանջած է Բ. Գրեքէն , բայց վազըթ երէկ սուտ հանած էր այս լուրը :

Ոճրագործ Պօնապոստան երկուրը Շիպկէն Պէյօղու փոխադրուեր են : Վէլի Մէհմէտի վերքերը ծանր բայց մահացու չեն եղեր . սա ալ հիւանդանոց փոխադրուեր է : Հարցաքննութեան ժամանակ միշտ կանգնեալ եղեր , թէ գիտմամբ ըրած չեն , և թէ ո՛չ զՊ. Օնու և ո՛չ զՊ. Գամարօֆ կ'անաչէին իրենք : Վէլի Մէհմէտ Շիպկէն մէջ ասկեց յառաջ Հայ մ'ալ վերադարձեր է , բայց բարեբաղդաբար թեթեւ անցեր է :

— Պօնապոստան առ թէրճէմանը - Հագիդաթ գրուած նամակ մը կ'աւտամէ , թէ Իզմիրիքի Պաշաուքայի և Թրաքիքի մէջ աւստրիական զօրքն ու սպայք տարիէ մը հետէ տուններու մէջ կընակին , և 300 դշ ամսական վարձ արժող տունին համար որոշեալ 25-30 դշն ալ չեն վճարեր , և տուններն շատ աւերակ դարձուցած են և այժմ ուրիշ տուններ պարպել տալ ու դրուելու ելած են : Իզմիրիքի գաւառին մէջ , կըսէ , տեղ տեղ մահմետականաց գերեզմանատանց քարերը քակել տալով փողոցներու քարայտակ շինելու կ'որոժածեն : Աւստրիայի պաշտօնակարք առանձինն չըլլալ , 400 դշ կալուածական տնոց տեղ 600 կնշա նակեն , և այսպէս գիւղաքաղաքի մը 20000 կալուածական տուրքը մինչև 200 հազարի վերածուած է : Տեղ տեղ ճանապարհաց չինութեան համար տարապարհակ կ'վարուի ժողովուրդը : Աւստրիական պաշտօնակարք իրենց չըլադայութեան համար ժողովրդեան կառքերն ու ձիերը կ'առնուն , և 30 ժամու ճանապարհի համար միայն 30 դշ կը վճարեն : Վարչական գործաց մէջ բնաւ մահմետական չգործածուիր : Մահմետական մը երբ աւստրիական վարչութեան գէմ խօսի , մինչև մէկ տարի և աւելի ժամանակի համար բանտարկութեան կ'առատադարձուի , իսկ ոչ միայն մահմետականք ինչ որ

ուղեն կ'սօսին անպատիւ , մինչև իսկ Սուլթանին գէմ : Դատարն ընդհանրապէս լատին գիւղերու և ի ներկայութեան լատին կղերին կ'տեսնուին , և մահմետականութեան վերաբերեալ գրքերու վաճառումն արգելուած է : Նամակագիրը ուրիշ զեղծմունք ալ կ'նկարագրէ , բայց այսպիսին հերիք համարեցինք մենք , և կըլարմանամք թէ Աւստրիայի կառավարութիւնը կըրնայ մինչև այս աստիճան զեղծանիլ :

Աֆգանստանի Էմիր մ'ընտրելու համար անդրիական հրամանատարին առ աֆղան մեծամեծքն ուղղած հրաւերն մերժուեր է լոյրը մեծամեծներէն , և այս մերժումն հրամանատարին յարգըն ու վարկը կ'որոշէր է առաջի աֆղան հասարակութեան :

— Պարսից կառավարութիւնը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնէ Հէրաթը գրաւելու համար , և Անդրիայ ամեն ակնարկութիւնները կ'ատարելու պատրաստ կ'երևի . սակայն պէգոզներ կան թէ Պարսից կառավարութեան այս շարժման մէջ Ռուսիոյ գաղանի հրահանգները կը գտնուին : Անդրիայ գլխաւոր նախարարն ազգային ժողովոյ մէջ հարցման մը պատասխանելով ըսեր է թէ Հէրաթը գրաւելու թոյլտուութիւն եղած է պարսից , Հնդկաստանի ճանապարհը պահպանելու նպատակաւ :

— Բուսանիոյ իշխանութիւնը ըստ նոր կարգադրութեան , ի հարկին պիտի կրնայ մինչև 19 հազար զօրք հանել :

— Մօլթէ Մարաշիտան Գերմանիոյ ազգային ժողովոյ մէջ նկատելով որ , զինուորական պատրաստութեանց գէմ շատ ընդգիմախօսութիւնը կըլլան , ըսեր է թէ « Սելանն ու Լօրէնը ետ դարձուցէք եթէ նոր առաջարկեալ տուրքը չէք ընդունիր : ապա թէ ոչ ընդունեցէք » : Այս խօսքին վրայ , ազգային ժողովն ընդուներ է :

— Բոլոր աշխարհի մէջ 23, 291 լրագիր ու հանդէս կայ , որոց 13,625 ը՝ Եւրոպիոյ , 52 ը՝ Ամերիկէի , 9029 ը՝ Ամերիկայի , և 98 ը՝ Աւստրալիոյ մէջ կը հրատարակուին :

— Աւստրիոյ Թիբօլ նահանգին մէջ ամառանոց մը վարձուեր է , եռամսեայ պայմանաժամով , և պէտք եղած կարգադրութիւններն կըլլան , ուր առաջիկայ դարնան պիտի երթան բնակին եղեր Ռուսիոյ կայսրն ու կայսրուհին :

Կհաւատեն , թէ Աւստրիոյ կառավարութիւնը կ'լնանայ աւստրիացիներ բնակեցնել Հէրսէք - Պօնապոստան հրահանգաց մէջ , և աղէն 60 ի չափ բնաւնիք Աւստրիայէն բերուեր զետեղուեր են Պօնապոստան մէջ :

— Աթէնքի մէջ այս օրերս դատական ինքիւր մ'երեւան ելեր է : Բնիկ գաղղիացի և խումբադրութեան գործով պարապող Ութէր անուն մէկը դատ բացեր է Գառանթոս անուն մէկու մը գէմ , և փոխ տուած 25 հազար ֆրանկը կ'ազհանջէ : Այս վերջինը Յունաստանի գլխաւոր նախարար Պ. Գամարօֆին պաշտօն տուած է եղեր , Պօլոյ մէջ հեղինական ինքիւրն յառաջ տանիլ գրամի ուժով : Այս անձը Պօլիս եկեր , 40-50 հազար ֆր. ծախք ըրեր , չէ յաջողեր և 25 հազար ֆրանկ փոխ առելով ծախքը գոցեր և Աթէնք դարձեր է : Գլխաւոր նախարարն մեծապէս կ'մեղադրուի , և թերեւս այս պատճառաւ մինչև իսկ պաշտօնանկ ըլլայ :

— Բեդրասպուրի գանուող Պուլզարիոյ իշխանին համար ալ ըսուեցաւ , թէ զարնուած վերաւորուած է , սակայն սուտ ելաւ այս զրոյցը :

— Պիլմարգ իշխանին հարցուեր է , թէ Գերմանիա ինչ պիտի ընէ , երբ Աւստրիա և Իտալիա պատերազմի բռնուին . Գերմանիա պիտի օգնէ Աւստրիոյ , պատասխաներ է :

— Հապէշաստանի ներքին վիճակը շատ խանգարեալ ու խռովեալ կ'նկարագրուի : Թագաւորն ապստամբները զսպելու համար նոր բանակ մը կ'ազմուէր հարկադրուեր է : Երկրին մէջ բնակեալ եւրոպացիք ահ ու դողի մէջ են եղեր :

— Բուսանիոյ ելեւմտից նախարարն հրաժարեր , և գլխաւոր նախարար Պ. Պրաթիանօ ըստանձներ է նոյն պաշտօնը առ ժամանակեայ կերպիւր :

Հակառակ ամենայն ահեղ սպառնալեաց ոչնչականաց՝ Չարին դահակալութեան տարեդարձի հանդէսն ամեննայն շքեղութեամբ ու անգործութեամբ անցաւ ի Բեդրասպուրի : Նոյն օրը ժողովուրդը համակրանաց ցոյցեր ըրաւ պալատան առջեւ , նուագածութիւն եղաւ և պատգամաւորութիւնը ներկայացան : Չարն առ ի գոհունակութիւն պատշգամն ելնելով ինչ ժամու չափ կ'ենալէն զատ , բաց կառքով պտոյտ մ'ալ ըրաւ , և ճանապարհին վրայ ամեն կողմանէ ծափահարեցաւ : Նոյն օրը դես

պաններն ընդունեց , և իմանաւորին օսմանեան դեսպան Շաքիր վաշայի վախճալ յայտնեց , Ռուսիոյ և Թուրքիոյ մէջ բարեկաման յարաբերութեանց շարունակութեան համար : Այս առթիւ Գերմանիոյ կայսեր կողմանէ առ Չարն ուղղեալ շնորհաւորութեան գիրն հրատարակեցաւ , յորում Պիլմարգ իշխանին ստորագրութիւնն ալ կ'տեսնուի , և որով Կլյում կայսրը կըսէ թէ երջանիկ կ'համարի զինքն այն բարեկամութեան համար՝ որ 25 տարիէ հետէ կ'միացունէ Գերմանիոյ և Ռուսիոյ կայսերական ընտանիքները :

Այսպէս տարեդարձի հանդէսը կ'կատարուի . բայց հետեւեալ օրը Լօրիս Մէլիքօֆ զարապետն իւր աշխարհքը մտած առնել , երիտասարդ մը գնտակ արձակեր է վրան . սակայն գնտակն հանդերձին մէջէն անցեր է՝ առանց զայն վերաւորելու : Զօրապետն ինքնին ձերբակալեր է ոճրագործն , և նախ ինքն հարցաքններ է : Ոճրագործն հրէայ երիտասարդ ուսանող մ'է եղեր . բացարձակ յայտարարեր է թէ՝ « քո վրայ գնտակ արձակեցի , որովհետեւ դահիճ մ'ես » : Վերջապէս հաստատուեր է թէ տըլսմար մէկն է և միայն այս ոճրագործութեան համար իրբեւ գործիք գործածուեր է : Հայկազըն Լօրիս Մէլիքօֆ այս ծանր անցքին մէջ ալ արիւթիւնը բարձրագլուխ հանդիսացուցած է իւր և ազգին փառքն աւելցուցած է առանց բնաւ այլայլելու՝ անձամբ ոճրագործը բռնելովն : Զօրապետն օր մ'ետքը գիր մը ընդուներ է , որով իրեն կառավարիկ եղեր՝ մինչև 8 օր հըրաժարիլ գործադիր յանձնախումբին նախագահութենէն . սակայն յայտնի է թէ սոյն գիրը ոչնչաւ կ'անայ թէ նորա նախագահաց կողմանէ զրկուած է : Շատ հաւանական է , որ այժմ Ռուսիոյ մէջ ուրիշ կուսակցութիւններ ալ իրենց կամքն յառաջ տանելու համար ամենայն չափազանցութիւն կ'որոժեն , և այդ ամենը ոչնչականաց կ'վերաբերի :

Գահաժառանգ իշխանն անմիջապէս վութայեր է ի տես զօրավարին :

Ա Ջ Դ

Պօլոյ և գաւառաց մէջ ֆունջի հետ բաժանորդագրութենէ հաշիւ ունեցողներէն կ'նկարուի , որ բարեհաճին վճարել անյապաղ :

